

человеком с уникальными качествами души и духа на фоне заката гуманизма. В такой трактовке находим больше общего с биографическим автором, чем с историческим прототипом.

Ключевые слова: *биография Чайковского, гуманизм, роман-легенда, романтический герой, музыка, прототип.*

УДК 82-1

ББК 83.3 (4Укр)6

М.П. Ткачук

Суб'єктно-об'єктна сфера лірики Василя Симоненка

У статті висвітлюється тематика, образна система, жанрова природа та художній світ поетичних творів Василя Симоненка. Особлива увага приділяється об'єктно-суб'єктній структурі лірики митця, функції інтрадієгетичного наратора, роль автора та ліричного героя, ліричного персонажа в моделюванні художньої картини світу.

Ключові слова: *автор, дискурс, проблематика творів, жанровий репертуар, ліричний герой, ліричний суб'єкт, рольова (персонажна) лірика.*

Mykola Tkachuk Subject-object sphere of Vasyl Symonenko lyrics.

The article explores themes, image system, genre nature and artistic world of poetic works by Vasyl Symonenko. The special attention is paid to subject-object sphere of the artist's lyrics, intradiegetic narrator function, author's and lyric hero's roles and lyrical hero in world picture modeling.

Key words: *author, discourse, work's problematics, genre repertoire, lyrical hero, lyrical subject and role (character) lyrics.*

Постановка наукової проблеми та її значення.

Олесь Гончар у статті «Витязь молоді української поезії» писав: «З глибин народного життя вийшла поезія Василя Симоненка. З мужності народу, з горя його і його звитяжної боротьби виспівалась вона... Вийшов він з того дитинства, що його в самій зав'язі опалила війна своїми чорними ураганми, звідти з'явивсь, де гули жорна окупаційні, ті

ненависні жорна біди, що їх «із кам'яного віку на танках варвари з Європи привезли» [Гончар 1984: 3]. Автор передмови акцентував увагу на полум'яній любові поета до України, який «щиро дивиться на світ», одержимий жагою любові до матері-Батьківщини. Ліричний герой – це син, який звертається до матері та відповідає свою любов і біль у слові пекучому й шаленому: «Дай мені у думку динаміту, / Дай мені любові, дай добра, / Гуркочи у долю мою, світе, / Хвилями прадавнього Дніпра. // Не шкодуй добра мені, людині, / Щастя не жалій моїм літам – / Все одно ті скарби по краплині / Я тобі закохано віддам».

Ліричний герой Василя Симоненка порушує питання людської гідності, щастя простої людини. Думка про панування і невичерпність добра – наскрізна в художньому світі Василя Симоненка; вона входить у лірику образами прекрасного світу, чудових пейзажів, образами матері, миру, добродіяння. Ці уявлення ліричного персонажа, в якому вгадуються риси прихованого автора, визначають у віршах поета особливий характер світообразів і світобудови – поетичних одиниць тексту, через які вона виражалася.

Виклад основного матеріалу. У центрі світу, змодельованого поетом, автор-творець, що моделює свій всесвіт, пророк, який проповідує високі гуманістичні цінності, великі істини добра і любові: «Ти знаєш, що ти – людина? / Ти знаєш про це чи ні? / Усмішка твоя єдина – Мука твоя єдина, / Очі твої – одні. // Більше тебе не буде. / Завтра на цій землі / Інші ходитимуть люди, / Інші кохатимуть люди – Добрі, ласкаві й злі. // Сьогодні усе для тебе – / Озера, гаї, степи. / І жити спішити треба. / Кохати спішити треба. – / Гляди ж не проспий!» / Бо ти на землі людина, / Мука твоя – єдина, / Очі твої – одні» [Симоненко 2010: 266]. У цих поезіях спостерігається оригінальна суб'єктна організація, застосована поетом. Це – подвійна структура ліричного суб'єкта, ліричний герой постає як представник об'єктивного світу і як виразник глибинних авторських рефлексій, емоцій та ідей. На наш погляд, вірші поета виражали почуття і мрії тогочасної людини. Ліричне

«я» набуває рис «ми» – колективу, народу, ніби узагальнення, прагнучи жити в гуманному світі, а не в тоталітарному суспільстві. На думку Анатолія Ткаченка, у віршах поета представлено «ідею людської гідності, гордості з того, «що ти – людина», яка «доповнюється мотивом уселюдської спільності та яскраво вираженим протестом проти диктату сили, авторитарності.

Ліричний герой Симоненка уподібнює поета женцю. Образ женця в українській ліриці традиційний, до його образу зверталися митці ХІХ і ХХ століть. У рукописній збірці Івана Франка, підготовленій до друку 1980 року, є рядки вірша під назвою «Жниця»: Щастибі, жнице! Рано встала ти, / Роса студена ще морозить тіло, / Дрімає ліс, вкриває мла степи, / І сонечко ще схопитись не вспіло. /Но з щирою охотов стала ти...»

Лірична героїня Ліни Костенко зауважує: «Я жниця щоденна...» У вірші Симоненка «Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок» наявний підтекст; йдеться про тему митця, українську культуру і ниву, яка перебуває у складних умовах переслідується радянською цензурою. Ліричний персонаж натякає на лакейство і прислужництво тих, хто «до сусід пристав наймитувати», які висміюються ліричним персонажем: «За пару постолів і шкварку на обід». За допомогою сарказму він дотепно таврує тих, хто став перекінчиком, прислужником напасників: «Коли б я міг забуть убоге поле, / За шмат цієї землі мені б усе дали... / До того ж і стерня ніколи ніг не коле / Тим, хто взував холуйські постолі». В антитезі персонаж зізнається: «Та мушу я іти на рідне поле, / За шмат цієї землі мені б усе дали.../ До того ж і стерня ніколи ніг не коле / Тим, хто взува холуйські постолі. // Та мушу я іти на рідне поле босим, / І мучити себе й ледачого серпа, / І падати з утоми на покоси, / І спать, обнявши власного снопа. / Бо нива це – моя! / Я тут почну зажинок, / Бо кращий урожай не жде мене ніде, / Бо тисяча доріг, мільйон вузьких стежинок / Мене на ниву батьківську веде...»[Симоненко 2010: 280].

Поет застосовував неокласичні форми ліричного нарративу, що формувалися на початку ХХ століття, характерною рисою такої лірики був суб'єктивний синкретизм, «нероздільність «я» та «іншого», «внутрішнього і зовнішнього». Спираючись на власний досвід у цій ділянці функціонування суб'єктно-об'єктних відносин, спостерігаємо збагачення різноманітних способів побудови висловлювання автора, ліричного героя, персонажа та інших типів суб'єктно-об'єктних структур [Ткачук 2014: 135].

У ліричній поезії завжди існували стійкі кола поетизмів, що концентровано виражали уявлення про добро і красу. У вірші «Про поезію» ліричний герой міркує над мистецтвом поетичного слова і його функціями, за допомогою яких моделюється художня картина світу: «Поету, кажуть, треба знати мову / І віршування техніку на «п'ять», / Натхнення і талант – і все в тобі готово / – То правда все, але не в тому сила, / Мені здається, що не тим вірші / У дні тяжкі серця наші палили, / Любов і зненависть будили у душі. / Бо не запалить серце точна рима, / Яку хтось вимучив за місяць чи за ніч, / Ні інша сила, буйна, невидима, Вогнем і пристрастю напоює ту річ» [Симоненко 2010: 237]. На думку власне автора, є інша сила, яка допомагає творити справжнє мистецтво слова. Вона «словам великим надає вагу, / бо з нею світ цвіте і молодіє, / І світло б'є крізь морок і пургу» [Симоненко 2010: 237]. Тільки поетова душа дарує безсмертні слова, розсіює світло «крізь морок і пітьму». Ліричний герой вибудовує свою картину світу на дихотомічних означниках: «Найогидніші очі порожні, / Найгрізніше мовчить гроза, / Найнікчемніші дурні вельможні, / Найпідліша брехлива сльоза. / Найпрекрасніша мати щаслива, / Найсолодші кохані вуста, / Найчистіша душа незрадлива, / Найскладніша людина проста. / Але правди в брехні не розмішуй, / Не ганьби все підряд без пуття, / Бо на світі той наймудріший, / Хто найдужче любить життя» [Симоненко 2010: 251-252].

Суб'єктно-об'єктна інтерпретація допомагає повному осмислити лірику В.Симоненка. Адже діалогічна

природа лірики як відношення суб'єктів дозволяє розглядати поезію на засадах міжсуб'єктної природи лірики, її інтенції як цілісної експресії суб'єкта, спрямованого не на об'єкт, а на іншого суб'єкта як найбільш адекватне природі відносин у фікційному світі персонажів ліричного твору.

Відтак у ліричних творах Василя Симоненка окреслюється суб'єктивно-об'єктивна модель організації тексту. Монологічно завершені вірші є характерною структурою, в якій панує одноголосне, цілеспрямоване слово: «Я» чую у ночі осінні, / Я марю крізь синій сніг: / Вростає туге коріння / У землю глевку із ніг... / Вростаю у небо високе, / Де зорі – жовті джмелі, / І чую: пульсують соки / У тіло моє з землі» [Симоненко 2010: 252]. Такі монологічні тексти завершені, у них панують слова з вираженим внутрішнім діалогом, чітко окреслюється одна смислова одиниця – голос ліричного суб'єкта: у поезії «Земле рідна! Мозок мій світліє» ліричний герой, як колись Антей, тримається рідної землі, він зізнається, що любить Вітчизну: «Я живу тобою і для тебе, / Вийшов з тебе, / з, в тебе перейду, / Під твоїм високим небом / Гартував я душу молоду». Рядки вірша перегукуються з біблійними сентенціями про плинність життя і смертність людини, перетворення людини в попіл. Ліричний герой Симоненка звертається до свого «я»: «Хто тебе любов'ю обікраде, / Хто твої турботи обмине, / Хто того земне тяжіння зрадить / І з прокляттям безвість проковтне!» [Симоненко 2010: 276]. Монологічний наратив з вираженим внутрішнім діалогом передає стан мислення цілісної особистої свідомості. З погляду внутрішньої структури, це – діалог «я» і свого голосу; комунікативна позиція внутрішнього мовлення, з характерним для нього внутрішнім адресатом: «Заспані сни оточили мене», шуляться з холоду, бідні. / І в кожного личко таке чудне, / І очі – холодні, мідні» [Симоненко 2010: 277]. У цьому вірші світ зовнішній, об'єктивний представлено в суб'єктивному сприйнятті автора як сну. Виникає ситуація роздвоєння авторської свідомості, внутрішнього діалогу, в якому адресат виступає як мовець. У форматі таких

суб'єктно-об'єктних структур виникають нові відношення суб'єкта та об'єкта наративу, внаслідок чого формуються стійкі діалогічні суб'єктно-об'єктні мовленнєві форми вираження авторської свідомості. Взаємно співвідносяться висловлювання «я» і «ти», об'єкт мовлення перестає бути тільки уже винятковим об'єктом, набуваючи права на свою точку зору: у вірші «Я» ліричний герой замислюється над складними онтологічними питаннями буття: «Не знаю, ким – дияволом чи Богом – / дано мені покликання сумне: Любити все прекрасне і земне / І говорити правду всім бульдогам. // А часто хочеться закрити очі кляті, / Забути все і в затишку глухим / Кубельце звити, звести свій дім, / Щасливим бути, як дурак на святі. // Та тільки серце, ненавмисне / Пекучим болем душі мені стисне / І відчаєм її наповнить вщерть. // І шепче хтось (можливо, совість власна): –/ Не йди туди, дорога то нещасна, / То не життя, то смерть» [Симоненко 2010: 132-133].

У цьому сонеті монологічний текст, в якому адресат звертання умовний, наділений правом на своє висловлювання. Оскільки він є адресатом внутрішнього мовлення, тобто «мовлення для себе», то наратор застосував невласне пряме мовлення, яке позначене внутрішньою діалогічністю єдиної особистої свідомості.

У ліричних творах В.Симоненка наявні монологічні тексти, в яких «чуже слово» утворює невласне-прямої діалог. У сонеті «Наречена» оповідач вдається до рефлексій, повертається у недалеке минуле, прагнучи віднайти кохану: «Пробігли дні у розовому димі, / Засохли весни, відшуміли зими – / І пахнуть ранки косами твоїми, / І легко дишать перса невидимі. / Та де ти? де? Омріяна, незрима / Пішла в світі дорогами глухими. / Мене вустами поцілуй сухими, / Тендітними і свіжими, як рима. // Я жду тебе, я жду тебе і кличу, / А ти така чарівна й таємнича / І недосяжна, як оцей сонет» [Симоненко 2010: 133].

У цьому сонеті В.Симоненка монологічний текст, в якому «чуже слово» є об'єктно зображеним, а герой наділяється власним мовленням, щирими зізнаннями.

Ліричний персонаж вдається до невластивого прямого діалогу та своєрідної стилізації («Переспів з народної»).

Суб'єктно-об'єктна сфера лірики Симоненка, її суб'єктно-образна організація ліричного тексту моделює способи вираження авторської позиції, пов'язаної з процесами оновлення суб'єктних відносин «я» і «ти», порушуючи монологічну єдність тексту, «я» і «ти» вступають у взаємодію, в якій «ти» – чуже слово вступає в діалогічні зв'язки, у взаємовідносини образу автора та «я», «мене», «його». Образ поета, власне автора моделюється як естетичний факт, яскрава особистість, яка переймається етико-моральними аспектами буття сучасної людини «не лицемірити, не чванитись пихато, / Не дуракам пускати в очі дим, / Не з мудрим виглядом зазубрені цитати / Вигукувати голосом худим... / Я хочу правді бути вічним другом / І ворогом одвічним злу» [Симоненко 2010: 75]. У художніх шуканнях Василя Симоненка окреслюється образ реальної особистості поета, «я» – поетичного і реально-історичного начала, безпосередньо вимальовується образ автора і ліричного героя, біографічної індивідуальності митця: «Страшно! Мені минуло / лиш вісімнадцять літ, / де ж та юнацька сила, / мрій молодий політ? / Так, як на землю сіру / пада пожовклий лист, / падає в себе віра, / в долю свою і хист. / Ночі ясні тривожні рани ятрать мені, / серце мое порожнє – висохла в нім пісні. / Ні, не купить за гроші / щастя, немов вина. / Юність моя хороша, / де ж ти моя весна?» [Симоненко 2010: 75].

Ліричний герой В. Симоненка не ховається за вигаданою маскою, його вірші від першої особи правдиві і щирі, вони позначені винятковою делікатністю. Художнє піднесення і поетизація простої людини – характерна ознака шістдесятників, визначає естетику лірики поета: «Чи знаєш, що ти – людина? / Ти знаєш про це чи ні? / Усмішка твоя – єдина, / Мука твоя – єдина, Очі твої – одні». / Більше тебе не буде. / Інші ходитимуть люди, / Інші кохатимуть люди – Добрі, ласкаві й злі. / Сьогодні усе для тебе – Озера, гаї,

стеги. / І жити спішити треба. / Кохати спішити треба. –
Гляди ж не проспий!» [Симоненко 2010: 75].

За словами Дмитра Павличка, Василь Симоненко був життєлюбом і поетом не лише народних, але й інтимних пристрастей, як це завше личить непересічним талантам. Він залишив кілька прекрасних портретів схвильованої коханням юнацької душі» [Павличко 2007: 391]. Діалогізм визначає структуру вірша «Буду тебе ждати там, де вишня біла». Ніжними фарбами змальовано весняний вечір у саду: ліричний персонаж переймається побаченням з дівчиною, яка, як молоденька вишня, тиха і не сміла: «Може, ти не прийдеш, гарна й кароока, – / Буде мене пестить нічка одинока, / Буде мене тішить, лагідна та люба, / Цілувать у щоки, розвівати чуба. / Може, ти не прийдеш, лаяти не стану – / Буду сам гуляти з вечора до рану. / Бо й признатись щиро: не тебе я жду, / Жду свого кохання в білому саду» [Симоненко 2010: 76]. Присутність автора, персонажа маркується у поезіях мовленням, інтонаціями, монологом. Симоненкові притаманна множинність образів, добродушність автора поєднується з «я» персонажем, з голосами «інших»: «Я морочусь другий день над римами – / написати й слова сил нема. Між сотнями «типів» десь незримими / заморила й моїх чума. / І тепер я марно слів відшукою...». Герой вступає в дію з внутрішнім «простором» у непрості й неоднозначні відношення. Такий текст висвітлює опозицію людини з самою собою, з її іншим «я». Виникає зовнішній та фікційний простір творів, уявний діалог: «Сонце ясними бризками... / Вже розплескалась весна. / Там під тими берізками / Стрілися я і вона». «Бачив дівчат я немало, / Та полюбив її. / Ще так весна не співала, / Так не шуміли гаї... / Коси її розвіяні, / Даль у очах сія... / Це ж довгождана, омріяна / Перша любов моя» [Симоненко 2010: 79]. Так виникає діалогізм – автора і героя (героїні). Наявні прямі й непрямі форми висловлювання, від першої особи «я», від «ми» – «ти».

У межах таких суб'єктно-образних структур формувалися якісно нові відношення суб'єкта й об'єкта

мовлення; виникали і набували стійких форм діалогічні суб'єктно-об'єктні відношення. У взаємно співвіднесених висловлюваннях «я» і «ти» «він» і «вона», де об'єкт мовлення переходить в іншу іпостась, набуває права на свою, хоча й обмежену точку зору.

Діалогічна природа лірики В. Симоненка виразно окреслюється в поезії «Гей, нові Колумби й Магеллани». Ліричний персонаж твору уподібнюється Колумбу і Магеллану – відкривачам нових земель. Він спонукає побратимів вирушати в нову подорож, де їх чекають незвідані країни і подвиги: «Хто сказав, що все уже відкрито? / Нащо ж ми народжені тоді? / Як нам помістити у корито / Наші сподівання молоді? / «Кораблі! Шикуйтеся до походу! Мрійництво! Жаго моя! Живи! В океані рідного народу / Відкривай духовні острови! / Геть із мулу якори іржаві – / Нидіє на якорі душа!.. / Б'ється груди об вітри тужаві, / Каравела в мандри вируша. / Жоден вітер Сонця не остудить, / Південь землю всю не прогребє! / Україно! Доки жити буду, / Доти відкриватиму тебе. / Мріяти й шукати, доки жити, / Шкварити байдужість на вогні!.. / А якщо відкрию вже відкрите, – Друзі! Ви підкажете мені...»[Симоненко 2010: 256].

У ліриці В.Симоненка змальовано такий стан особистої душі ліричного героя, коли людське «я» у своїй субстанційній глибині поєднується з безкінечністю світу, коли душа людини зливається з природою, споріднюється з поезією самого буття. Автор олюднює природу, ліричний герой немов перебуває у подвійній структурі ліричного суб'єкта: він є виразником об'єктивного світу і глибинних авторських емоцій та ідей.

Дослідники підкреслюють, що Василь Симоненко відбив почуття і мрії сучасної людини. Ліричне «Я» набуває рис колективу, тобто узагальненого «я». Для лірики митця характерним є суб'єктний синкретизм, «нероздільність» «Я» та «іншого», «внутрішнього» і зовнішнього: «Ой, зима! / Біжить, регоче біло, / Бубонами брязкає в степу... / Вам усе на світі зрозуміло? / Просвітїть, премудрі, / Недозрілу /

Душу мою, / Зрячу і сліпу! / Душу примітивну, / Як хурделиця, / Білу й зрозумілу, / Наче сніг! / Їй чомусь / В очах туманом стелиться / Істини одвічні і нудні. / Ну й зима! / Як усе на світі зрозумієш, / То тоді зупинишся / І вмреш!» [Тарнашинська 2006: 276-289]

Образові автора як одному із центральних стержнів, який утворює співвимірність та єдність різних елементів мовлення й стилю художнього тексту, митець приділяв особливу увагу. У творах Симоненка спостерігається злитість реального і поетичного «я» в «я» поета, безпосереднє відбиття в образі автора біографічної індивідуальності: «Ти питаєшся, матусю, / День при дні». Йдеться про літературний образ, котрий, безперечно, несе в собі риси власне автора, але ототожнювати його з ним неможна. Міра близькості ліричного суб'єкта й особи автора буває різною. Співвідношення літературної та біографічної особистості лежать в основі класифікації типів ліричного суб'єкта, що їх представляють, як ліричного героя, ліричного персонажа, героя рольової лірики та інші маркери.

Людмила Тарнашинська звернула увагу на атмосферу періоду хрущовської відлиги, коли Симоненко прагнув донести до людей правду, що «неначе носив у своєму серці оте відоме поетові: «За всіх скажу. За всіх переболію», й воно вирувало у ньому потужними громадянськими турбулентними потоками...». Така «трибунна ситуація в літературі постсталінської епохи має своє психологічне пояснення – як нормальна реакція людської психіки «викричати», «виговорити» довго тамований... біль» [Тарнашинська 2006: 280]. Автодієгетичний наратор промовляє: «Я горя на світі застав багато...», стрес, нагромаджене нервово напруження, «відпружитися вслух», тобто мати свого вдячного слухача в ситуації психологічної втоми. Стиснута лецатами заборон і утисків пружина народного болю мала вибухнути голосом молодим, чесним і сміливим. Таким голосом був голос Василя Симоненка: «Я горя зазнав на світі багато, стрес, нагромаджене нервово напруження ... Звідси форма

віртуального діалогу, звертання на «ти» кожен із сучасників, чітка сконденсована форма вислову» [Тарнашинська 2006: 281].

У ліриці Василя Симоненка наявні монологічні ліричні висловлювання, коли слово багатоголосе і цілеспрямоване, з вираженим внутрішнім монологом: «Розвели нас дороги похмурі, / І немає жалю й гіркоти, / Тільки часом у тихій зажурі / Впливаєш з-за обр'ю ти. / Тільки часом у многоголосі, / В суєті поїздив і авто / Спалахне твоє біле волосся, / Сірі очі і каре пальто» [Симоненко 2010: 271]. У цьому творі світ зовнішній (об'єктивний) представлено в його суб'єктивному сприйнятті, як спогад, візія, марево.

Літературознавці стверджують, що біографію поета можна розглядати як структуру, побудову, як своєрідну художню форму; і в цьому сенсі поезія Симоненка є конструктивною в ролі суб'єктивних порухів душі ліричного героя, адже, на наш погляд, ліричний герой є організуючим началом творчості митця, який реалізує свої інтенції крізь оптику образного мислення. У першій збірці Симоненка «Тиша і грім», за словами Степана Крижанівського, поет «йде не стільки шляхом винаходу нових художніх форм, скільки нових художніх ідей». Вона вразила читачів своєю суб'єктивністю, «не вишуканим мереживом слів, а осяянням краси власної душі, справжністю почуттів, інтелектуальною високістю і молодечим завзяттям» (Олекса Мусієнко).

Поряд з ліричним героєм в ліриці Василя Симоненка значну роль відіграє образ автора-оповідача. В його монологах увага зосереджується на зовнішніх подіях, які відбивають драматизм буття народу: «О земле з переораним чолом, / З губами, пересохлими від сміху! / Тебе вінчали з кривдою і злом, / Байстрятам шматували на утіху. / Українонько! Гуде твоє багаття, / Убогість корчиться і дотліває в нім. / Кричиш мені у мозок, мов прокляття / І зайдам, і запроданцям твоїм» [Симоненко 2010: 252]. Автор глибоко переживає недолю України, її колоніальний статус, але він свою Україну любить понад усе: Любове грізна!

Світла моя муко! / І радосте безрадісна моя! / Бери мене! У материнські руки / Бери моє маленьке гнівне Я! / Візьми всього! І мозок мій, і вроду, / І мрій дитинних плеса голубі. / Для мене найсвятіша нагорода – Потрібним будь, красо моя, тобі» [Симоненко 2010: 252].

Висновки. Змодельований образ автора-наратора, характерні основні риси його авторської свідомості, глибокий патріотизм окреслюють величну мистецьку постать, що нагадує філософа-поета, що служить народові. У поезії «Україні» автор веде розмову з Україною, з синівською любов'ю зізнається: «Коли крізь розпач випнуться надії / І згадують на вітрі степовім, / Я тоді твоїм ім'ям радію / І сумую іменем твоїм. / Коли грозує далеч неокрая / У передгроззі дикім і німім, / Я твоїм ім'ям благословляю, / Проклинаю іменем твоїм. / Коли мечами злоба небо криє / І крушить твою вроду вікову, / Я тоді з твоїм ім'ям вмираю / І в твоєму імені живу!» [Симоненко 2010: 252].

Чимало творів Василя Симоненка об'єднані формою імпліцитного наратора, становлять собою ліричний монолог, в якому людська свідомість втілена не прямо і відкрито, а переважно опосередковано, у формі зображення внутрішньої реальності. Це, так звана, описова лірика, в якій значне місце посідають описові елементи, як-от: «Впало сонце в вечірню куряву, / Тиша виповзла за село. / Нашорошилось небо буряно / І погрозами загуло. / Ніч надходила з гуркотіннями / Ніч несла божевілля й страх, / Плазувала потворними тінями / У нервово пружних кущах. / Ніч кричала мені, розтерзана, / Оперезана громом навхрест. І у зойках її березових / Закипався гучний протест... / Та встає перламутровий ранок / Крізь холодний і злісний рев, / І проміння зализує рани / В закатованих ніччю дерев» [Симоненко 2010: 222-223].

Описи природи не є пасивні об'єкти зображення, оскільки виступають як активне начало, наділене своєю мовою. Наратор передає слово природі, персоніфікує її. Ліричний суб'єкт моделює свої враження від природи, яка у нього антропоморфна. У візіях вірша «Я чую у ночі осінні...»

моделюється герой, який відчуває, як «Вростає туге коріння / У землю глевку із ніг. / Стають мої руки віттям, / Верхів'ям чоло стає, / Розкрилося ніжним суцвіттям / Збентежене серце моє. / Вростаю у небо високе, Де зорі – жовті джмелі, / І чую: пульсують соки / У тіло моє з землі. / Зі мною говорять могили / Устами колишніх людей, / І їх нерозтрачені сили / Пливають до моїх грудей. / О земле жорстока й мила, / Ковтнула ти їхні дні – Усе, що вони любили, / Віддай долюбить мені... / Вслухайтесь, земле і небо, / У роки страждань моїх – / Живу не лише для себе, / Я мушу й жити для них» [Симоненко 2010: 237-238].

У вірші «Задивляюсь у твої зіниці» наратив веде власне поет, який зі своєю сповіддю звертається до України як до рідної матері. «Україно! Ти для мене – диво!» Це диво – Слово, яким митець сповідається синові, його своєрідний монолог-повчання синові. Радянська цензура прискіпливо викреслювала патріотичні рядки поезії Симоненка, адже поет гордо заявив: «Україно! Ти для мене – диво! / І нехай пливе за роком рік, / Буду, мамо горда і вродлива, / З тебе дивуватися повік. / Ради тебе перли в душі сію, / Ради тебе мислю і творю – / Хай мовчать Америки й Росії, / Коли я з тобою говорю // Одійдіте, недруги лукаві! / Друзі, зачекайте на путі! / Маю я святе синівське право / З матір'ю побуть на самоті».

Лірика Василя Симоненка розгорнула широкий простір для розвитку суб'єктно-об'єктних тенденцій української поезії ХХ століття. Поет вдавався до таких форм, як ліричний герой, ліричний персонаж, ліричне «я», «ти», «ми», коли суб'єкт висловлювання набував діалогізації, зокрема «я» та «іншого». Такі експерименти поглиблювали суб'єктно-образну тканину «я» та «іншого» і реального «іншого». Це поглиблювало її філософську основу.

Література:

1. Бахтин М. К философии поступка // Философия и социология науки и техники. – М. 1986. – С. 146.
2. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М., 1986. – С. 154 – 159.

3. Бройтман С. Историческая поэтика. – М., 2001. – С. 33.
4. Гончар О. Витязь молоді української поезії // Симоненко В. Поезії. – К. 1984. – С.3.
5. Дзюба І. Василь Симоненко. З криниці. Літературні портрети: У 3 т. – Т.3. – К. : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. – С.517 – 533.
6. Павличко Д. Літературознавство. Критика. Українська література – Т.1 – К.: Основи, 2007. – С. 391.
7. Симоненко В. Вибрані твори. – К.: Смолоскип, 2010. – С. 280.
8. Смілянська В.Л. «Предметний стиль» Шевченкової лірики та його суб'єкти // Рад. літературознавство. – К. – № 2. – С.30 – 42.
9. Тарнашинська Людмила. «Поетика поривань» Василя Симоненка як естетична норма // Сучасний погляд на літературу. Збірник наукових праць. – Вип.. 10. – К. 2006. – С.276 – 289.
10. Ткачук М.П. Суб'єктно-об'єктна структура української лірики XIX – XX століть. Монографія. – Тернопіль: Медобори, 2014. – 184 с.
11. Ткачук О.М. Наратологічний словник. – Тернопіль: Астон, 2002. – С. 8.

УДК 82.09:821.161.1-2

О.Г.Штепенко

**Естетизація як механізм переосмислення
модерністської парадигми (на прикладі метадрами
О.Грьоміної «Очі дня»).**

У статті схарактеризовано проблему естетизації як стратегії інтерпретації та механізму переосмислення модерністської спадщини у «метатекстовому вимірі», а саме на прикладі п'єси Олени Грьоміної «Очі дня».

Ключові слова: естетизація, метадрама, модерністська парадигма, саморефлексія.

The article «Aesthetization as the mechanism of modernism's paradigm reconsideration» focuses on the problem of aesthetization as the strategy of interpretation and the mechanism of reconsideration of